

بررسی تطبیقی سبک جنگجویی مغولان و نبردهای معاصر (داعش)

سعید فیروزی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۰۱

چکیده

در دیدگاه بیشتر تحلیلگران، بیشتر حوادث به وجود آمده در این منطقه برای کنترل هرچه بیشتر ایران و در پاره‌ای از موارد به خود مشغول کردن ایران است تا در قبال این موضوع، رژیم صهیونیستی بتواند به آرامی طرح‌ها، نقشه‌ها و پیشروی‌های خود را در فلسطین اشغالی به انجام برساند و در پاره‌ای از مواقع، سنجش توان رزم نیروهای ایران برای نبرد با نیروهای آمریکایی به کمک کشورهای مرتجع منطقه است. تاکتیک‌های به کار گرفته مغول‌ها و داعش، آن‌ها را قادر ساخت به بیشتر اهداف خود در آن زمان و در منطقه مورد نظر خویش، برسند. هدف از انجام این تحقیق، بررسی سبک جنگجویی و نبرد مغول‌ها است و اینکه چه کسانی و با چه حکومتی از آن‌ها بیشترین تأثیر را گرفته و از سبک آن‌ها بیشترین استفاده را به عمل آورده است. در این تحقیق از روش توصیفی استفاده شده است. اطلاعات مورد نیاز در این تحقیق، به روش کتابخانه‌ای و با فیش‌برداری از کتاب‌های علمی و تخصصی، مقالات علمی و پژوهشی، گردآوری شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که برای بررسی تطبیقی سبک جنگجویی این دو گروه و اینکه تاکتیکی از قلم نیافتد ناگزیر از این هستیم که تاکتیک‌های این گروه‌ها و حکومت مغولان را در سه مرحله قبل از عملیات، حین عملیات و بعد از عملیات مورد بررسی قرار دهیم.

کلیدواژه‌ها: سبک جنگجویی، مغول، داعش، نبردهای معاصر.

ژوبشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱- کارشناسی ارشد دافوس، مربی دانشکده علوم انسانی و قدرت نرم، دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع).

حسین(ع). saeidfirooz721@gmail.com

مقدمه

حمله مغول به ایران در اوایل سده هفتم، از مهم‌ترین رویدادهای تاریخ ایران پس از اسلام محسوب می‌شود. چنگیز به دلیل بی‌تدبیری محمد خوارزمشاه در سال ۶۱۶ ه. ق به ایران حمله کرد و تا زمان مرگش (۶۲۴ ه. ق) که بیش از هفتاد سال داشت، به فتوحاتش در ایران ادامه داد. پس از چنگیز، جانشینانش از جمله هولاکو به کشورگشایی ادامه دادند تا اینکه بغداد نیز در سال ۶۵۶ سقوط کرد و خلافت پانصد ساله عباسیان پایان پذیرفت. جانشینان چنگیز که به ایلخانان مشهورند تا مرگ ابوسعید بهادرخان در سال ۷۳۶ ه. ق در ایران حکومت کردند. در حمله مغول به واسطه خرابی‌ها و آتش‌سوزی‌ها، مراکز فرهنگی، علمی و کتابخانه‌های زیادی نابود شد و جنگ و وحشت به مهاجرت بسیاری از فرهیختگان به خارج از ایران از جمله هند و آسیای صغیر منجر گردید. هزاران هزار نفر مردم بی‌گناه زیر تیغ تاتار جان سپردند، آن‌ها حتی به حیوانات هم رحم نکردند. وقایع مهمی که رخ داده بود نیاز به ثبت داشت؛ مغولان هم از نوشتن کتاب‌های تاریخی حمایت می‌کردند؛ لذا شرایط برای نگارش تاریخ فراهم بود. کتاب‌های زیادی توسط نویسندگان معروف آن زمان در این زمینه به رشته تحریر درآمده است که شرح این وقایع اسفناک را به صورت مفصل به رشته تحریر درآورده‌اند تا به عنوان منابع مورد رجوع برای نویسندگان معاصر، جهت تحقیق در این زمینه تبدیل گردند (رسولیان آرنای، ۱۳۹۱: ۹۴).

هریک از جنگجویان در ازمنه قدیم یک سبک مبارزاتی داشتند که مختص خود آن کشورها بود و با آن سبک به راحتی در میدان‌های جنگ مبارزه کرده و به پیروزی‌های شایان توجهی دست پیدا می‌کردند. مغولان نیز یک سبک مبارزه داشتند که بیشترین تأکید آن، گرفتن کشورهای مقابل با استفاده از تاکتیک جنگ روانی و ایجاد دلهره و رعب و وحشت بسیار خانمان‌سوز و ویران‌کننده در دل نیروهای حریف بوده و بسیاری از کشورها را توانستند بدون درگیری به تصرف خود در آورند. در کتاب هنر جنگ نیز که ۵۰۰ سال قبل از میلاد مسیح در کشورهای جنوب شرقی آسیا به نویسندگی سون تزو در چین منتشر شد نیز بهترین تاکتیک در عرصه نبرد را همین تاکتیک معرفی کرده که شما کشور حریف را بدون مبارزه و جنگ و خونریزی تصرف کنید که در این بین، با توسل به انواع تاکتیک‌ها و تکنیک‌های مبارزاتی، بایستی

به چنین امری دست پیدا کرد. سون تزو می نویسد اگر شما بتوانید با جنگ روانی و ایجاد رعب و وحشت، کشور حریف را سالم به دست آورید به موفقیت بزرگی دست پیدا کرده‌اید و اگر ناچار شدید، دیگر آخرین حربه شما برای گرفتن یک شهر، استفاده از سلاح گرم و کشتن نفرات حریف خواهد بود. چون مغولان هم از نوادگان همین سرزمین هستند، از این تاکتیک به بهترین و یا به عبارت دیگر به سهمگین‌ترین نحو استفاده کردند (سون تزو، ۱۳۶۴: ۱۲).

همان‌طور که علمای تاریخ گفته‌اند تاریخ در حال تکرار شدن است و هرکس که بتواند تاریخ ادوار مختلف را مورد مطالعه قرار دهد، می‌تواند بهترین پاسخ را به وقایع در حال رخ دادن در شرایط حال، بدهد.

در عصر حاضر نیز یک گروه شبه نظامی پیدا شده‌اند که به بهترین نحو از این تاکتیک‌ها، برای گرفتن و تصرف شهرهای مختلف استفاده می‌کردند. این گروه بعد از کش و قوس‌های فراوان، خود را گروه داعش (دولت اسلامی در عراق و شام) نامیدند.

با توجه به پیشرفت روزافزون تکنولوژی در دنیای امروز، عرصه نظامی نیز از این پیشرفت‌ها بی‌نصیب نبوده و ابزار و آلات جنگ نیز به تأثر از این پیشرفت تکنولوژی، پیشرفت روزافزونی پیدا کرده است. به طوری که هر کشوری که بتواند بیشترین استفاده را از این تکنولوژی داشته باشد، به بهترین نحو می‌تواند بسیاری از کمبودهای خود در عرصه نبرد، مانند کمبود نیرو و ... را پوشش داده و چه بسا یک گروه صد نفره با مجهز شدن به تکنولوژی‌های روز مثل انواع دوربین‌های دید در شب، پهبادهای بسیار پیشرفته و رادار گریز برای زیر نظر داشتن میدان نبرد، ماهواره‌های جاسوسی برای زیر نظر داشتن کلیه تحرکات دشمن، استفاده از بهترین تجهیزات فرماندهی و کنترل برای هدایت و کنترل نیروها در صحنه نبرد و اشرافیت کامل اطلاعاتی روی دشمن و صحنه نبرد، به راحتی می‌تواند با یک لشکر و یک سپاه به مبارزه پرداخته و بیشترین تلفات را از آن‌ها بگیرد.

کشورهای ابر قدرت که حامی و به وجود آورنده این گروه‌های افراطی، سلفی، تکفیری و وهابی بودند، به دنبال این بودند که از نفوذ روزافزون ایران در منطقه جلوگیری کنند. این کشورها در جلسات محرمانه خود به این نتیجه رسیدند که تنها عامل تخریب ایران در منطقه ایجاد گروهی هم جنس خود ایرانی‌ها در مبارزه و ... در کشورهای مورد حمایت ایران در منطقه است که بعد از

سبک و سنگین کردن گزینه‌های زیاد، به این نتیجه رسیدند که از اختلاف قدیمی بین مسلمانان نیز استفاده کنند تا بتوانند بهترین نتیجه را بگیرند. به این ترتیب گروهی را به وجود آوردند که اولاً شبیه خود ایرانی‌ها (اعتقادی جنگیدن) مبارزه می‌کرد و ثانیاً جنگی باشد که آتش اختلاف بین شیعه و سنی را بتواند دوباره به راه انداخته و شعله‌ورتر از قبل نماید. پس به اتفاق دیگر کشورهای حامی در منطقه و خارج از منطقه، گروه داعش را به وجود آورده و آن‌ها را مجهز به پیشرفته‌ترین سلاح‌ها کرده تا با استفاده از سبک جنگجویی مغول (البته با چاشنی بسیار بیشتر) بتوانند به بهترین نحو این مأموریت را انجام دهند. نیروهای به اصطلاح داعش این تکنولوژی‌ها را با رعب و وحشت مغولان یکی کرده و توانستند کشور سوریه و عراق را در کمترین زمان ممکن و در پاره‌ای از نقاط بدون درگیری، به تصرف خود در آورند.

با توجه به تغییر عرصه‌های نبرد در دنیای امروز و نیز پیشرفت روزافزون جهان، سبک نبردها نیز به شکل فوق‌العاده‌ای دچار تغییر و نوسان شده و هر کشوری که بتواند در این زمینه خود را با این پیشرفت‌های عرصه نبرد منطبق کند، می‌تواند در این زمان حرفی برای گفتن داشته باشد. کشور ما ایران نیز از این تغییرات بی‌نصیب نمانده و توانسته است به بهترین نحو، خود را در جنگ‌های منظم، نامنظم و چریکی و نیز تجهیزات و موشک‌های بالستیک و ...، به روز نماید. از آنجا که هدف اصلی تمامی تحرکات و توطئه‌ها در منطقه، برای آزمودن توان رزم جمهوری اسلامی ایران است تا در زمان مناسب که ما در توان رزم و آمادگی رزم، با توجه به محاسبات آن‌ها کمبود داشته باشیم، به کشور ما حمله کنند. پس کشور ایران بایستی توجه ویژه‌ای به تحرکات منطقه داشته تا در زمان مناسب بتواند بهترین تصمیم را گرفته و با توجه به دکترین نظامی کشور بتواند بهترین پاسخ را قبل از زمان درگیری به کشور متخاصم بدهد. به همین دلیل، کشور ایران با حضور مستشاری در سرزمین‌های سوریه و عراق توانسته به بهترین نحو نقشه دشمنان را در این زمینه نقش بر آب کند و در ضمن، خود را برای نبردهای احتمالی که در آینده، کشورهای متخاصم می‌خواهند علیه کشور ما پیاده کنند، آبدیده شود. حال اگر جمهوری اسلامی ایران به این تحولات توجه نمی‌کرد و به حضور مستشاری خود در این کشورها پایان می‌داد، ممکن بود به چنین تجربه‌های ارزشمندی که به برکت خون‌های ریخته شده رزمندگان مدافع حرم است، نائل نمی‌شد و در ضمن کشورهای حامی خود را نیز در منطقه از دست می‌داد و دشمن نیز که چنین

وضعی را مشاهده می‌کرد به این نتیجه می‌رسید که آمادگی رزم کشور ایران پایین است، پس بهترین زمان برای حمل به ایران خواهد بود.

هدف ما از تحقیق حاضر بررسی تطبیقی سبک جنگجویی مغولان در زمان حمله به ایران و مقایسه آن با نبردهای معاصر (داعش) و الگو برداری این جنگجویان از سبک یکدیگر است. برای بررسی تطبیقی این دو گروه، با مطالعه منابع و مقالات مختلف در این زمینه، به چندین عامل تشابه در تاکتیک‌ها و در واقع سبک مبارزاتی و جنگجویی این دو گروه رسیده‌ایم که برای ایجاد یک نظم ظاهری در مقاله، اقدامات و تاکتیک‌های مورد استفاده این دو گروه را در قالب سه مرحله دسته‌بندی می‌نماییم که این سه مرحله عبارتند از:

الف) بررسی تطبیقی سبک جنگجویی مغول‌ها و داعش قبل از جنگ

ب) بررسی تطبیقی سبک جنگجویی مغول‌ها و داعش حین جنگ

ج) بررسی تطبیقی سبک جنگجویی مغول‌ها و داعش بعد از جنگ

با توجه به تقسیم‌بندی به وجود آمده، به تشریح تاکتیک‌های آن‌ها خواهیم پرداخت.

ادبیات تحقیق

تعریف مفاهیم

سبک جنگجویی

منظور از سبک جنگجویی، شیوه و روش‌های مبارزه کردن در میدانی نبرد است. هر یک از ملت‌ها در دوره‌های خاصی از تاریخ، سبکی منحصر به فرد در مبارزه با کشورها و نیروهای حریف داشتند که در پاره‌ای از موارد، خاص خود آن مردم و آن منطقه بوده است (بیات، ۱۴۰۰، ۱۵۵).

مغول

در غرب و شمال غرب چین، سرزمین وسیعی قرار دارد که سرچشمه‌های رودخانه‌های عظیم سیبری در آن جاری است، ولی بیشتر مناطق آن را استپ و بخشی را بیابان فرا گرفته است. در این منطقه دو قوم دوشادوش هم زندگی می‌کردند و دارای ویژگی‌های مشترک بودند، اما زبان آن‌ها با هم فرق می‌کرد. این دو قوم، ترکان و مغولان بودند. مغول در آن ایام عنوان اتحادیه طوایف تاتار، قیات، نایمان، کرائیت و تعدادی دیگر از طوایف بدوی یا بدوی گونه

نواحی بین ترکستان، چین و سیبری محسوب می‌شدند. طوایفی که به قول بعضی مورخان، «هون‌های جدید» محسوب می‌شدند. اگر هم اخلاف هون‌های قدیم نبودند، وارث مهارت آن‌ها در جنگجویی، تیراندازی و خنجرکشی به شمار می‌آمدند و بعد از هشت قرن که از ظهور هون‌های وحشی می‌گذشت، خاطره فجایع آن‌ها را در تاریخ تجدید کردند. آن‌ها مثل پیشروان هشت قرن قبل خویش، زیر چادرهای نمدی یا در هوای آزاد بیابان سر می‌کردند و کنار شستران، گوسفندان و اسبان خویش عمر می‌گذرانیدند، از گوشت و شیر آن‌ها تغذیه می‌کردند و از پشم آن‌ها لباس و خیمه می‌ساختند؛ اگر خشک‌سالی پیش می‌آمد، از خوردن هیچ چیز حتی شپش هم خودداری نمی‌کردند؛ البته گوشت موش، گربه، سگ، خون حیوانات و آدمی گاه مایه عیش آن‌ها می‌شد (زرین کوب، ۱۳۸۷: ۵۲۰).

داعش

دولت اسلامی عراق و شام نام گروه تروریستی است که بعد از کشته شدن الزرقاوی در عراق توسط ابو عمر البغدادی تأسیس شد. این گروه از زمان تشکیل، حملات تروریستی بسیاری را در عراق بر عهده گرفت. در دوران سرکردگی ابو عمر، عملیات تروریستی، مانند حمله به بانک مرکزی و وزارت دادگستری و یورش به زندان‌های ابوغریب و الحوت گسترش یافت (نجات، ۱۳۹۴: ۵۰). در نهایت، ابو عمر البغدادی در ۱۹ آوریل ۲۰۱۰، همراه با ابو حمزه المهاجر، دیگر رهبر بلند پایه سازمان، در حمله مشترک نیروهای عراقی و آمریکایی در منطقه الثرثار جان باخت (عطوان، ۱۳۹۱: ۲۱۷). یک هفته بعد، این گروه تروریستی در بیانیه‌ای، هلاکت البغدادی و المهاجر را رسماً اعلام کرد و پس از ۱۰ روز، مجلس شورای دولت اسلامی عراق، ابوبکر البغدادی را به عنوان جانشین ابو عمر البغدادی و الناصرالدین الله سلیمان را به عنوان وزیر جنگ خود انتخاب کرد (نجات، ۱۳۹۴: ۵۰).

نبردهای معاصر

منظور محقق از نبردهای معاصر، مجموعه نبردهایی است که در چند سال اخیر با کمک‌های مالی و تجهیزاتی کشورهای غربی و کشورهای مرتجع منطقه، در منطقه خاورمیانه علی‌الخصوص کشورهای سوریه و عراق و ... به وقوع پیوسته است (مؤلف).

پیشینه تحقیق

- ۱- علاءالدین آذری در سال ۱۳۸۶، در تحقیقی تحت عنوان «فاجعه آفرینی مغولان در جهان اسلام» به بررسی سبک مبارزاتی مغولان در حمله به ایران پرداخته است. محقق در اینجا به بررسی وضعیت دولت خوارزمشاهیان قبل از حمله مغول پرداخته و تحلیلی از توان رزم مغول برای رویارویی و حمله به سلسله خوارزمشاهیان ارائه می‌نماید. در این نوشته، محقق سبک مبارزاتی مغولان را آغشته به خوی درندگی آن‌ها دانسته و می‌گوید مغولان علی‌الخصوص چنگیز، با تاکتیک‌های جنگ روانی و کشتار بی‌رحمانه، درب شهرهای پرجمعیت آن روز را بدون درگیری و بدون دادن تلفان باز می‌کرد که در نوع خود در آن زمان برای آن‌ها کار ارزنده‌ای بود.
- ۲- حسین علی پناهی در سال ۱۳۹۵ در تحقیقی تحت عنوان ۱۰ واقعت جالب و باورنکردنی در مورد زندگی مغول‌ها در دوران چنگیز خان پرداخته و در آن به قسمت‌هایی از سبک مبارزاتی مغول‌ها پرداخته که در شناسایی این قوم کمک شایان توجهی به ما خواهد کرد.
- ۳- حسین ناوشکی و قدرت احمدیان در سال ۱۳۹۴ در مقاله‌ای تحت عنوان «عوامل قدرت‌یابی داعش در عراق»، به طرز قدرت‌گیری داعش با سبک مبارزاتی خاص خود در عراق پرداخته و می‌فرماید: دولت اسلامی عراق و شام (داعش) یکی از مهم‌ترین گروه‌های اسلام‌گرای جهادی در سال‌های اخیر بوده است. این گروه پس از خروج نیروهای آمریکایی از عراق، به سرعت گسترش یافت و توانست در عراق و سوریه دولت اسلامی تشکیل دهد. مسئله گسترش ناگهانی این گروه توجه همگان را در سطح جهان به خود جلب نمود؛ زیرا یک گروه تروریستی در کمتر از یک سال بخش‌های فراوانی از کشورهای عراق و سوریه را اشغال و خلافت اسلامی را اعلام کرد. قدرت‌یابی این گروه در مدتی کوتاه، موجب تحلیل‌های گوناگون در این زمینه شد. در این پژوهش با استفاده از چارچوب نظری دولت ورشکسته (state Failed) به بررسی عوامل قدرت‌یابی داعش در عراق پرداخته شده است.
- ۴- سید علی نجات در سال ۱۳۹۴ در مقاله‌ای تحت عنوان «گروهک تروریستی داعش و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران؛ چالش‌ها و فرصت‌ها»، به بررسی طرز شکل‌گیری و تعدادی از سبک مبارزاتی داعش پرداخته و می‌فرماید: با برآمدن گروهک داعش در عراق و سوریه و اعلام تشکیل «دولت اسلامی» از سوی این گروه، فصل نوینی از تحركات تروریستی در تاریخ روابط

بین‌الملل گشوده شد که نماد آن را می‌توان «گذار از الگوی سازمان القاعده به الگوی سازمان داعش دانست». از این‌رو نوشتار حاضر با استفاده از روش تحلیلی-توصیفی و با تکیه بر منابع کتابخانه‌ای و الکترونیکی ضمن بررسی ملاحظات امنیتی جمهوری اسلامی ایران در تقابل با گروهک داعش به فرصت‌ها و چالش‌های عمل کرد. این گروه در عراق و سوریه برای جمهوری اسلامی ایران پرداخته می‌شود، در نهایت نیز به راهکاری مقابله با این گروهک تروریستی اشاره می‌شود.

۵- علی باقری دولت‌آبادی در سال ۱۳۹۵ در مقاله‌ای تحت عنوان «تاکتیک‌های جنگ روانی داعش»، به بررسی یکی از سبک‌های مبارزاتی داعش که جنگ روانی است می‌پردازد و در مورد هدف تحقیق خود می‌فرماید: هدف پژوهش، شناسایی عوامل مؤثر بر موفقیت‌های نظامی داعش در عراق و سوریه به منظور یافتن راهکارهای مقابله با آن است. داعش در عملیات نظامی خود از تاکتیک‌های جنگ روانی همچون اخبار کنترل‌شده، محک‌زدن دشمن، ساختن دشمن فرضی، پاره حقیقت‌گویی، ادعا به جای واقعیت، اغراق، تفرقه‌افکنی، شایعه‌پراکنی، استفاده از عاطفه‌گیرندگان پیام، تخریب روحیه رقیب و تلطیف چهره خود استفاده می‌کند. در نهایت برای مقابله با این تاکتیک‌ها، پیشنهادهایی به مسئولان رسانه ملی ارائه شده است.

مبانی نظری تحقیق

تموچین (به معنای آهن) که بعدها چنگیزخان (به معنای خان بزرگ) لقب یافت، دلاور مردی از صحاری مغولستان بود که حوادث روزگار و سختی و تنگی معیشت و دشمنان فراوان از او شخصیتی ساخته بود چون فولاد آبدیده، خونسرد، بی‌رحم، نترس، شجاع، دوراندیش، آینده‌نگر، سازمان‌دهنده، قانون‌گذار و ... از نعمت خواندن و نوشتن محروم بود، دشمن فلاح و آبادانی و شهرنشینی بود، پس از مرگ نابهنگام پدر (یسو کای بهادر) در سنین نوجوانی جانشین وی شد؛ اما مخالفان و دشمنان فراوان داشت، از مهالک بی‌شماری جان سالم بدر برد و سرانجام در نتیجه پایداری و دلاوری و قساوت قلب موفق به ایجاد اتحاد در میان همه قبایل مغول و ترک و تاتار گردید. شرح احوال او در کتاب تاریخ سری مغولان یا (یوآن شائو پی شیه) مندرج است که توسط دکتر شیرین بیانی به فارسی برگردانده شده است (نسوی، ۱۳۴۳:

۱۸). چنگیزخان پس از قدرت‌یابی، با دو دولت بزرگ و متمدن آسیایی در شرق و غرب همسایه گشت؛ چین در شرق و ایران در غرب. او و فرزندانش سرانجام بر آن دو دولت عظیم و پرثروت غلبه یافتند. در آن ایام، یعنی اوایل قرن هفتم هجری قمری سرزمین پهناور چین میان سه دولت تقسیم شده بود: در بخش شمالی دولت بیگانه کین فرمانروایی داشت و در منطقه شمال غربی دولت کوچک هسی‌هسیا و در جنوب چین دولت مردمی سونگ. همه مردم چین آرزومند وحدت این کشور تحت لوای دولت سونگ بودند؛ اما چنگیز و اولاد و نوادگان وی به چین تاختند و قریب یک قرن بر آن کشور فرمانروایی یافتند و موفق به تشکیل دولتی به نام «یوان» گشتند که بنیان‌گذار آن «قوبیلای قاآن» فرزند تولوی بود. اما در غرب آسیا، دولت مسلمان مقتدر و خودکامه‌ای به نام «خوارزمشاهی» فرمانروایی داشت که پایتخت آن شهر گرگانج (اورگنج = جرجانیه) بود و پادشاه سبکسر، خودخواه و جاه‌طلبی بر آن حکومت می‌کرد که از مادر خون‌خوار و عیاش خود ترکان خاتون و ایل و تبار او حساب می‌برد. حکومت تحمیلی خوارزمشاهی مورد قبول عامه نبود و اعمال و افعال آن دولت مایه انزجار مردم بود. سلطان محمد خوارزمشاه با خلیفه جاه‌طلب عباسی یعنی «الناصرلدين الله» میانه‌خوشی نداشت و قصد تصرف قلمرو او را داشت؛ از این‌رو گروهی از مورخان درست یا نادرست بر این باورند که خلیفه عباسی، تاتارها یا تترها (مغولان) را به حمله و تجاوز به قلمرو سلطان خوارزمشاه تحریک کرده است! البته نیرنگ‌ها و دسایس این خلیفه مشهور عباسی که مدت درازی فرمانروایی داشت، بر همگان مسلم و مسجل است (ساندرز، ۱۳۶۱: ۶۷).

بسیاری از حکومت‌ها و گروه‌های تروریستی از اقدامات و طرز جنگیدن مغولان در عرصه‌های مختلف جنگ، چه در زمان‌های دور و چه در قرون جاری، بهترین استفاده را کرده‌اند. گروهی در غرب آسیا با کمک دیگر کشورهای مرتجع منطقه توانست سر بر آورد که سبک نبرد و جنگجویی آن‌ها، تقریباً با توجه به مطالعات صورت گرفته، شباهت‌های بسیار زیادی به سبک جنگجویی مغولان دارد. این گروه خود را در عرصه‌های بین‌المللی داعش می‌خواند. حال، مختصری از تاریخچه و طرز به وجود آمدن این گروه را از سمع و نظر خوانندگان محترم می‌گذرانیم.

تحولات دهه آخر قرن بیستم به ویژه اعلام جهاد کشورهای اسلامی برای بیرون‌راندن ارتش

کمونیستی شوروی از خاک کشور اسلامی افغانستان، زمینه‌ساز تشکیل و به قدرت رسیدن گروه‌های مسلمان سلفی تکفیری در منطقه شد. با پیروزی مجاهدان بر شوروی، رژیم افراطی طالبان توانست با وعده‌های اسلامی، گوی سبقت را از رقیبان بر باید و بر مسند حکومت کشور ستم‌دیده و مظلوم افغانستان تکیه بزند. با به قدرت رسیدن رژیم طالبان در افغانستان و حمایت آن‌ها از جریان سلفی، گروه افراطی دیگری به نام القاعده در افغانستان شکل گرفت و خیلی زود توانست پایگاه‌های متعددی را در سراسر افغانستان ایجاد کند. با سقوط طالبان در سال ۲۰۰۱ میلادی، تداوم شبکه‌های زنجیره‌ای القاعده در بیش از ۶۰ کشور جهان حفظ شد. به دنبال حمله آمریکا به عراق، ابومصعب الزرقاوی از رهبران القاعده، با شعار مبارزه با صلیبی‌های اشغالگر وارد عراق شد و این‌گونه، شاخه القاعده در عراق موسوم به القاعده در سرزمین رافدین شکل گرفت. از آنجا که این گروه در عراق با اشغالگران مبارزه می‌کرد، خیلی زود با استقبال جوانان عراقی مواجه شد. به طوری که حتی از کشورهای دیگر نیز، بسیاری به منظور همراهی با القاعده راهی عراق شدند. این اتفاق موجب شد که زرقاوی به قدرتی در عراق تبدیل شود، اما القاعده در عراق علاوه بر حمله به اشغالگران، با تمسک به تکفیر، حکومت جدید عراق و شهروندان بی‌گناه و به ویژه شیعیان را مورد حملات خود قرار داد (عابدی، ۱۳۹۵: ۱۵۹).

در ژانویه سال ۲۰۰۶ میلادی سازمان «القاعده در سرزمین رافدین» به سرکردگی زرقاوی با گروه‌های به اصطلاح جهادی و سلفی کوچک‌تر ادغام شد تا «مجلس شورای مجاهدین» را تشکیل دهد. پس از آن، زرقاوی رهبر القاعده عراق باقی ماند، اما «ابو عمر البغدادی» ریاست مجلس شورای مجاهدین را بر عهده گرفت. با کشته شدن زرقاوی در اکتبر ۲۰۰۶ میلادی و احساس خلاء رهبری و سازمان سلفی قوی، گروه‌های جهادی وابسته به القاعده عراق، زیر چتر سازمانی به نام «دولت اسلامی عراق» به رهبری «ابو عمر البغدادی» گرد آمدند. این سازمان شهرهای بغداد، الانبار، صلاح‌الدین، نینوا و کرکوک را هدف نفوذ خود قرار داد و در سال ۲۰۰۶ میلادی، استان الانبار را به عنوان پایتخت خود معرفی کرد. پس از کشته شدن ابو عمر در آوریل ۲۰۱۰ میلادی و در جریان نبرد با نیروهای نظامی عراقی و آمریکایی، «ابوبکر البغدادی» به رهبری دولت اسلامی عراق رسید. با خروج آمریکایی‌ها از عراق و حملات ارتش عراق و عشایر، این گروه دچار افول شد تا اینکه با شروع بحران سوریه جان تازه‌ای گرفت. البغدادی با گسترش فعالیت‌هایش در سوریه،

سازمان خود را به «دولت اسلامی عراق و شام» که مخفف آن «داعش» است، تغییر نام داد. به کار بردن نام شام (به جای سوریه) که منطقه‌ای به گسترده‌گی سوریه، اردن، لبنان، رژیم صهیونیستی، فلسطین و بخش‌هایی از غرب عراق و صحرای سینا را شامل می‌شود، ریشه‌های فکری این سازمان را نمایان می‌سازد. به عبارت دیگر، رهبران داعش با برگزیدن این نام، آرمان بازگشت به دوران اقتدار خلافت اموی را به عنوان آرمان این سازمان در سر می‌پروراند (فیروزآبادی، ۱۳۹۳: ۴۸).

روش تحقیق

در این تحقیق از روش توصیفی استفاده شده است. اطلاعات مورد نیاز در این تحقیق با روش کتابخانه‌ای با استفاده از ابزارهای فیش‌برداری، کتاب‌های علمی و تخصصی، مقالات علمی و پژوهشی و سایت‌های الکترونیکی جمع‌آوری شده است.

یافته‌ها

پاسخ به سؤال‌های طرح شده در مقدمه و بیان مسئله، یافته‌های تحقیق ما هستند.

الف) بررسی تطبیقی سبک جنگجویی مغول‌ها و داعش قبل از جنگ

مغول‌ها و داعش، تاکتیک‌های مختلفی را قبل از شروع جنگ و نبرد با نیروهای طرف مقابل استفاده می‌کردند که اهم آن‌ها عبارتند از:

۱- جمع‌آوری اطلاعات برای طرح‌ریزی

مغول‌ها قبل از هرگونه تهاجم، با احتیاط از دشمنان خود تجسس و جاسوسی می‌کردند. قبل از حمله به اروپا، باتو و سبتای تقریباً ده سال جاسوسان را به قلب اروپا فرستادند و نقشه‌هایی از جاده‌های قدیمی روم، ایجاد مسیرهای تجاری و تعیین سطح توانایی هر قلمروی پادشاهی در مقابل تهاجم را بررسی کردند. آن‌ها حدس‌های حساب شده‌ای راجع به تمایل هر یک از قلمروهای پادشاهی برای کمک به دیگران و توانایی آن‌ها در مقاومت به تنهایی یا با هم را داشتند. همچنین، هنگام حمله به یک منطقه، مغول‌ها تمام آنچه لازم بود را برای تسخیر کامل شهر یا شهرها را با خود به همراه می‌بردند (سایت ویکی‌پدیا).

یکی از تاکتیک‌های مهم داعش، نفوذ به داخل منطقه مورد نظر جهت کسب اطلاعات از آن منطقه و داشتن اشراف اطلاعاتی از طریق زیر است.

الف) اشراف دقیق بر جغرافیای منطقه هدف و شناخت نقاط کلیدی آن به ویژه ساختمان‌های بلند و قابل دفاع.

ب) اشراف دقیق بر اهداف حیاتی و مهم مناطق هدف، به منظور تصرف آن با حداقل هزینه.

ج) اشراف بر شناخت مردم منطقه هدف، به ویژه شناخت کامل خصوصیات و گرایش‌های مذهبی و قومی آن‌ها.

د) اشراف بر شناخت رؤسا و سران قبایل و احزاب منطقه هدف و شناخت راه‌های نفوذ و همراه کردن آن‌ها با خود.

ه) اعزام گروه‌های شناسایی به منطقه به منظور تهیه برآورد اطلاعاتی، نیازسنجی منطقه از نظر تعداد نیروها و تسلیحات مورد نیاز و در نتیجه طراحی عملیات مبتنی بر آن (عابدی، ۱۳۹۵: ۲۰۴).

۲- آموزش

ارتش‌های مغول بارها و بارها سوارکاری، تیراندازی با کمان و تاکتیک‌های واحد، صف‌آرایی و تغییر موقعیت را تمرین می‌کردند. این آموزش‌ها سخت، اما نه بیش از حد سخت یا غیر منطقی، انجام می‌شد.

مغولان از گرفتاری‌های نظم و انضباط بیش از حد سفت و سخت مدیریت جلوگیری کردند، این نوع مدیریت در طول تاریخ مانع نیروهای مسلح شده بود. با این حال، همه اعضا باید بی قید و شرط، وفادار به یکدیگر و به مافوق خود و به ویژه به خان بودند. اگر یک سرباز در جنگ از خطر فرار کند، او و ۹ نفر از رفقاییش از همان بخش با هم به مجازات اعدام محکوم می‌شدند (سایت ویکی‌پدیا).

استفاده از تسلیحات پیشرفته نظامی در اختیار داعش، نیازمند آموزش نیروهای تحت تصرف این گروه است تا بتوانند هم تاکتیک و روش‌های جنگی مورد نظر داعش را فرا بگیرند و هم بتوانند از انواع تجهیزات نظامی ذکر شده استفاده کنند. نیروهای داعش به گونه‌ای آموزش می‌بینند که ترس و وحشت در وجودشان راهی ندارد و با وحشی‌گری تمام می‌توانند به هر اقدام وحشیانه‌ای دست بزنند. حامیان منطقه‌ای و بین‌المللی داعش در سال‌های گذشته، این نیروها را آموزش داده‌اند. برای نمونه، محمد ادیب اوغلو، نماینده مردم هاتای از حزب خلق ترکیه گفته است که نزدیک به ۲۲ هزار نفر از اعضای داعش در ترکیه آموزش نظامی دیده‌اند و سپس به عراق

و سوریه اعزام می‌شوند. وی در گفتگو با روزنامه ینی چاغ با طرح این ادعا گفت: ترکیه از بدو شروع ناآرامی‌ها در منطقه خاورمیانه، همانند هتلی مورد استفاده نیروهای داعش قرار می‌گیرد و این سازمان تروریستی، از ترکیه به عنوان منبعی لجستیکی، برای آموزش و تأمین نیروی نظامی مورد نیاز خود بهره برده است و این را همه دنیا می‌دانند. تعدادی از نیروهای داعش در سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ توسط دوستان سوریه آموزش‌های نظامی لازم را دیده‌اند. رسانه‌های ترکیه از پایگاه‌های آموزشی داعش در ترکیه خبر می‌دهند که در نزدیکی مرزهای ترکیه قرار دارد. البته علاوه بر ترکیه، کشورهای منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای دیگر به آموزش نیروهای داعش مشغولند (نجات، ۱۳۹۴: ۱۱۱).

۳- تجهیزات نظامی

اسب مغولی نسبتاً کوچک، اما بسیار سرسخت، خودکفا و پراستقامت هستند. این اسب‌ها می‌توانند در آب و هوایی که منجر به کشته‌شدن نژادهای دیگر می‌شود، زنده بمانند و مغول‌ها را قادر ساختند حملات زمستانی موفقیت‌آمیز به روسیه انجام دهند. اسب‌های مغول به‌طور معمول نیازی به تهیه روزانه غلات ندارند. توانایی آن‌ها برای به دنبال علوفه و ترکه گشتن با نیروی خود - و برای زنده ماندن با چنین علوفه‌هایی - ارتش مغول را از نیاز به تأمین علوفه رهایی بخشید. اسب‌های مغول استقامت عالی دارد. در ۳۰ کیلومتر مسابقه‌های سنتی بین اسب‌های مغول و نژادهایی مانند عرب یا ترابرد، مشخص شده است که دومی سریع‌تر هستند، اما اسب‌های مغول بهتر قادر به دویدن هستند. طبیعت خستگی‌ناپذیر اسب مغول به این معنی بود که می‌توانست مدت بیشتری در جنگ تازه نفس بمانند و به ارتش چنگیزخان، مزیت استقامت ببخشد. مغول‌ها از اسب‌های خود به همان روشی که از خودشان محافظت می‌کردند، محافظت می‌کردند و آن‌ها را با زره می‌پوشاندند. زره اسب به پنج قسمت تقسیم شده بود و این زره برای محافظت از هر قسمت از اسب از جمله پیشانی که دارای یک صفحه ساخته شده خاص بود که به هر طرف گردن بسته شده بود، طراحی شده بود (گروسه، ۱۳۵۳: ۶۱).

لباس اصلی مرد مبارز مغول شامل یک کت سنگین بود که توسط کمر بند چرمی در کمر بسته شده بود. شمشیر، خنجر و احتمالاً تبر خود را از کمر بند آویزان می‌کردند. شمشیرهای مغول شمشیر هلالی شکل بود که از آن برای حملات مخفی استفاده می‌کردند، اما به دلیل شکل و

ساختار آن می‌توانستند از آن برای برش و رانش نیز استفاده کند. استفاده از این شمشیر روی اسب آسان‌تر بود. رزمندگان می‌توانستند شمشیر را با گرفتن یک دست یا دو دست استفاده کنند. تیغه آن معمولاً به طول (۰٫۷۶ متر) و طول کلی شمشیر با دسته تقریباً ۱ متر بود. به‌طور سنتی، قدمت ظهور اولین توپ دستی، اواخر قرن سیزدهم میلادی، درست پس از تسخیر سلسله سونگ توسط مغول در نظر گرفته می‌شود. دور بردترین سلاح آن‌ها، کمان کمپوزیت بود؛ یک سلاح کوچک اما قوی که برد آن دو برابر کمان انگلیسی بود. آن‌ها با توجه به موقعیت از چندین نوع تیر برای کمان‌هایشان استفاده می‌کردند. برخی برای سوراخ کردن مناسب بودند و برخی سر آهنی داشتند و می‌توانستند فواصل طولانی پرواز کنند.

فناوری یکی از جنبه‌های مهم جنگ مغولستان بود. به عنوان مثال، ابزارهای محاصره بخش مهمی از جنگ چنگیز خان به ویژه در حمله به شهرهای مستحکم بودند. ابزارهای محاصره از هم مجزا بودند و توسط اسب‌ها حمل می‌شدند تا در محل نبرد بازسازی شوند، این روش در ارتش‌های اروپایی نیز معمول بود.

داعش تا چندی پیش به سلاح‌های سنگین دسترسی نداشت، اما این کمبود را در پیروزی‌های میدانی خود علیه ارتش سوریه و عراق به ویژه در تصرف بزرگ‌ترین انبار تسلیحات نظامی ارتش عراق در موصل جبران کرد. از رژه نیروهای داعش در موصل، دیگر شهرهای سوریه و عراق و تصاویر نبردهای آن‌ها می‌توان تا حدودی به کم و کیف سلاح در اختیار داعش پی برد. تسلیحات نظامی داعش که هر روز افزایش می‌یابد، به شرح زیر است:

الف) انواع خودروهای نفربر نظامی و تانک‌های زرهی هامر.

ب) انواع سلاح‌های سبک و نیمه سنگین مانند کلت، کلاشنیکف، تفنگ‌های ام ۱۶، انواع مسلسل‌ها و آرپی‌جی، موشک‌های کاتیوشا، راکت‌اندازهای ۸۲ و ۶۰ میلی‌متری، راکت‌های ضد تانک از انواع ام ۷۹، خمپاره‌اندازها در انواع مختلف و هویتزر.

ج) انواع مواد منفجره برای استفاده در عملیات‌های انتحاری و بمب‌گذاری.

د) توپخانه‌های ۱۳۰ و ۱۵۵ میلی‌متری.

ه) انواع ضد هوایی‌ها، موشک‌اندازها و دوش‌پرتاب‌های پیشرفته، از جمله: دوش‌پرتاب اف آی ام ۹۲ استینگر.

و) انواع موشک‌های زمین به هوا از نوع حرارتی و اسکاد، با سوخت مایع و موشک خلاف یک.

ز) انواع سلاح‌های کشتار جمعی از جمله گاز خردل.

ح) تعدادی بالگرد و هواپیمای جنگنده که ظاهراً توانایی استفاده از آن را ندارند (نجات، ۱۳۹۴: ۱۱۰).

۴- ساختار یکپارچه و منعطف

«نظم و انضباط ارتش مغول بی‌مانند بود، سربازان مطیع محض فرماندهان خود بودند و جملگی لباس کامل نظامی و متحدالشکل در بر می‌کردند، برخی از سرداران مغول از آن جمله جبه نویمان (یمه) و سوبوتای بهادر از اعجوبه‌های زمان خود بودند، خود چنگیز نیز بر طبق اظهارنظر کارشناسان نظامی و محققان عصر حاضر یکی از بزرگ‌ترین نوایغ نظامی جهان به شمار می‌رود:

هیتر باید تا اندازه‌ای مرهون چنگیز باشد؛ زیرا حمله برق‌آسا و هجوم عمیق او بر استحکامات دشمن و به دام انداختن همه سربازان، چنان‌که در نبرد بارباروسا (Barbarossa) به سال ۱۹۴۱ بر ضد روسیه انجام گرفت، به شدت یادآور استراتژی و تاکتیک‌های مغول است» (ساندرز، ۱۳۶۱: ۶۹).

یکی از ویژگی‌های مهم داعش در مقایسه با دیگر گروه‌های تروریستی مانند القاعده، تشکیلاتی عمل کردن و تبعیت محض از رهبر داعش و نظام سلسله مراتبی هم در بحث اداری و حکومتی و هم در حوزه‌ی نظامی و عملیاتی است. این گروهک در این رابطه به اقدامات زیر توجه می‌کند:

الف) سازمان‌دهی تشکیلات گروه به صورت سلسله مراتبی، شامل خلیفه، امرای مناطق، شوراها و فرماندهان عملیاتی و تبعیت محض هر رده از رده بالاتر.

ب) واگذاری مسئولیت هر منطقه مشخص به مسئولی خاص در شهرها و روستاها و مناطق قبایلی با شرح وظایف و اختیارات تعیین شده.

ج) سازمان‌دهی، آموزش و تسلیح نیروهای محلی، پس از تصرف هدف و سپردن مسئولیت دفاع به آن‌ها.

د) قاطعیت در برخورد با متخلفین درون تشکیلاتی به منظور حفظ انسجام و ابتکار عمل
مقابله با حریف.

ه) انجام وظیفه هر یک از گروه‌های عملیاتی، ترور، گروگان‌گیری، مهندسی، تخریب و ...
برابر وظایف و مسئولیت‌های تعیین شده در هر رده فرماندهی.

و) ایجاد سریع ساختارهای حکومتی موقت و سازمان‌دهی افراد محلی برای اداره امور مناطق
تصرف شده (عابدی، ۱۳۹۵: ۲۰۷).

۵- تاکتیک استفاده از جنگ روانی

یکی از ابزارهایی که مغول‌ها توانستند با استفاده از آن به چنین شهرت و فتوحاتی دست
یابند، تاکتیک‌های روان‌شناسانه بود. آن‌ها بسیاری از اقوام و سرزمین‌ها را بدون جنگ به تسخیر
خود درآوردند و تا جایی که امکان داشت سعی می‌کردند بدون درگیری فیزیکی و به خطر
انداختن جان سربازانشان، سرزمین‌های اطراف را به تصرف خود دریاورند. آن‌ها همواره تعداد
سپاهیان خود را مخفی نگه می‌داشتند و تحت هیچ شرایطی اجازه نمی‌دادند دشمن از تعداد واقعی
سربازان مغولی اطلاع پیدا کند. اگر با سپاهی بزرگ‌تر از خود مواجه می‌شدند، آدمک‌هایی را
روی اسب‌ها می‌نشانند یا آتش‌های بیشتری برپا می‌کردند تا تعداد خود را بیشتر از آنچه که بودند
نشان دهند. در صورتی که تعداد آن‌ها از سپاهیان دشمن نیز بیشتر بود، باز این قاعده را رعایت
کرده و سواران خود را در یک ستون سازمان‌دهی می‌کردند تا گرد و خاک بلند شده از سم
اسب‌های جلویی باعث مخفی ماندن سواران پشتی شود (پناهی، ۱۳۹۶: ۱۳).

مغول‌ها در ترساندن مردمان سرزمین‌های دیگر و ایجاد رعب و وحشت در میان سربازان
دشمن تبحر خاصی داشتند. آن‌ها همواره خیمه‌های خود را همراه خود داشتند و از آن‌ها در هنگام
محاصره کردن مناطق دیگر به عنوان محل اسکان موقت استفاده می‌کردند. در برخی از موارد از
رنگ این خیمه‌ها برای ایجاد رعب و وحشت در میان مردم محاصره‌شده در درون دیوار شهرها
سود می‌بردند. بدین منظور آن‌ها ابتدا خیمه‌های سفیدرنگ را برپا می‌کردند و به مردم
محاصره‌شده اعلام می‌کردند که اگر خیلی زود تسلیم شوند، جان آن‌ها در امان خواهد بود.
اگر تسلیم نمی‌شدند، مغول‌ها خیمه‌های قرمز رنگ برپا می‌کردند و به مردم محاصره‌شده

اعلام می‌کردند که در صورت تسلیم شدن تنها مردها کشته خواهند شد. اگر باز هم مردمان محاصره شده تسلیم نشده و توان مبارزه نیز نداشتند، مغول‌ها خیمه‌های سیاه رنگ برپا می‌کردند که بدین معنی بود که تمامی افراد داخل شهر محاصره شده کشته خواهند شد.

«چنگیز در جنگ روانی آن هم به هولناک‌ترین نوع، استاد بود. عمداً شهرت خون‌خواری وحشیانه خود را در اطراف پخش می‌کرد و انتظار داشت حرف‌هایی که درباره بی‌رحمی او شایع می‌شود، ملت‌ها را چنان وحشت‌زده سازد که بدون مقاومت تسلیم شوند. انتظار او هم اغلب به تحقق می‌پیوست. توحش خون‌سردانه‌ای که مغولان در کشتار همگانی نشان می‌دادند، چنان نفرت‌آور است که به وصف نمی‌آید» (ساندرز، ۱۳۶۱: ۶۸).

خلق جنگ روانی و ایجاد رعب و وحشت در میان مردم، تاکتیک اصلی داعش در عراق و سوریه است. علت توسل به این شیوه نیز شمار اندک نیروهای داعش در برابر ارتش و نیروهای طرف مقابل است. گروه داعش برای ایجاد رعب و وحشت، از ابزارهایی مانند کشتارهای دسته‌جمعی و بی‌رحمانه، عملیات انتحاری، انتشار تصاویر سر بریدن و انفجارهای خیابانی بهره می‌برد. جنگ روانی برای گروه داعش از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است، به طوری که اهمیت آن از جنگ نظامی و میدانی کمتر نیست؛ از همین رو، داعش رسانه و تبلیغات را نیمی از جهاد می‌داند (نجات، ۱۳۹۴: ۱۱۴).

۶- استفاده از فرماندهان مبتکر و متفکر

سبتای یکی از بزرگ‌ترین دلایلی بود که چنگیزخان توانست امپراتوری مغول را تشکیل دهد. او یکی از چهار سرباز جنگی چنگیز و استراتژیست اصلی مغول بود. سبتای یکی از باهوش‌ترین متخصصان فنون جنگی در تاریخ و ماهرترین ژنرال ارتشی و از رهبران شجاع بود. سبتای در استفاده از تسلیحات محاصره و هوش نظامی سرآمد بود. او همیشه قبل از اینکه تاکتیک خودش را طراحی کند، متوجه می‌شد که دشمن از چه تاکتیک‌هایی استفاده می‌کند و بنابراین مؤثرترین ضد حمله را انتخاب می‌کرد. او دائماً در حال یادگیری چیزهای جدید از مهندسين و متخصصان بود (سایت عصر ایران).

نیروهای داعش از فرماندهان نظامی و نخبگان نظامی حزب بعث و نیز دیگر کشورها برای

طرح‌ریزی عملیات‌های خود استفاده می‌کردند. به عنوان مثال بیشتر طرح‌ریزی‌های گروه داعش را عزت ابراهیم الدوری رهبر حزب منحل‌ه بعث عراق انجام می‌داد و از دیگر نخبگانی که در آن زمان به داعش کمک می‌کردند عبارت بودند از: رغد دختر صدام، مسعود رجوی سرکرده گروهک منافقین، اسامه النجیفی رئیس مجلس ملی عراق و طارق الهاشمی معاون پیشین رئیس جمهوری عراق (کوهستانی، ۱۳۹۶: ۵).

ب) بررسی تطبیقی سبک جنگجویی مغول‌ها و داعش حین جنگ

مغول‌ها و داعش از تاکتیک‌های مختلفی در حین جنگ و نبرد با نیروهای طرف مقابل استفاده می‌کردند که اهم آن‌ها عبارتند از:

۱- تاکتیک ترور فرماندهان حریف

مغول‌ها بر این باور بودند که روح اشخاص در خون آن‌ها قرار دارد. آن‌ها جرئت نداشتند که خون یک نجیب‌زاده یا فرد اصیل مغولی را بریزند، زیرا بر این باور بودند که خون وی زمینی که روی آن بریزد را آلوده خواهد کرد. از این رو زمانی که می‌خواستند یک فرد بلندمرتبه مانند خان یا جانشینان وی را به قتل برسانند، باید راهی بدون خونریزی برای کشتن وی پیدا می‌کردند. بدین ترتیب معمولاً این افراد را یا خفه کرده یا در آب غرق می‌نمودند. اگر یکی از اعضای خانواده‌ی خان مغول به وی خیانت می‌کرد، معمولاً یک قالی دور او می‌پیچانند و در آب می‌انداختند تا خفه شود. در برخی موارد نیز از روش‌های خلاقانه‌ای استفاده می‌کردند. برای مثال گویوک خان، یکی از خان‌های مغول، تمامی سوراخ‌های بدن یکی از رقیبان خود را دوخته و وی را در درون آب انداخت تا خفه شود. آن‌ها در مورد کشتن افراد برجسته دشمن نیز روش‌های خلاقانه‌ای داشتند. برای مثال تعدادی شاهزاده‌ی روسی را زیر یک میز کوچک قرار داده و روی آن میز به جشن و پایکوبی پرداختند، بدین ترتیب این شاهزاده‌های نگون‌بخت بدون این که خونشان ریخته شود خفه شدند. در یک مورد دیگر، چنگیز خان یکی از دشمنانش را با ریختن نقره‌ی مذاب در چشمان او به قتل رساند (پناهی، ۱۳۹۶: ۵).

داعش به ترور فرماندهان و کادر سایر گروه‌ها و نصب کمینگاه و خودروی بمب‌گذاری‌شده، با هدف تضعیف روحیه و ایجاد اختلال در ساختار آن‌ها، همراه با دعوت از

آن‌ها جهت اعتراف به توبه و پیوستن به صف‌های داعش استفاده می‌کند. این گروه تکفیری توانست در هماهنگ‌نمودن واحدهای نظامی جداشده از این گروه‌ها در مناطق الرقه، دیرالزور، ادلب، حلب و القلمون موفق عمل کند و این بهترین روش آن‌ها در کسب موفقیت بود، زیرا عناصر آن، آغاز حمله، غافلگیری و زمان انتخاب اهداف را در دست داشتند. در نتیجه، پیروزی‌هایی را برای آن‌ها محقق ساخت که منجر به بیرون‌راندن دشمنان خود از مناطق بسیاری در شرق و شمال سوریه شد (خواجه، ۲۰۱۴: ۹۵).

۲- تاکتیک هجومی

مغول‌ها با تاکتیک‌های جنگی مؤثر و وحشتناکشان شناخته می‌شدند و مهارت خود را با جنگ‌های زیاد تقویت می‌کردند. حتی ژنرال‌های کوچک‌تر مغول هم به اندازه فرماندهان مشهور تاریخی، مثل اسکندر کبیر و هانیبال بارسا، موفق بودند و دستاوردهای زیادی کسب می‌کردند. مغول‌ها به شدت به تاکتیک‌های ناگهانی متکی بودند. عقب‌نشینی ساختگی، حملات ناگهانی، جنگ‌های روانی و حتی گروگان‌گیری و سپر انسانی از حرکات کلاسیک مغول‌هاست. آن‌ها دوست داشتند جنگ را با پرتاب بارانی از کمان بر سر دشمن و به دنبال آن حمله وحشیانه سواره‌نظام‌ها شروع کنند. اغلب، دشمن را با یک کماندار مخفی که وانمود به فرار می‌کرد فریب می‌دادند.

وقتی به هدف‌های بزرگی مثل شهرها حمله می‌کردند تمایل داشتند در جبهه بسیار وسیعی بجنگند و در این مدت با سیستم یام با هم ارتباط برقرار می‌کردند. هم‌چنین آن‌ها مهارت زیادی در محاصره داشتند و با کسانی که تسلیم حکومت آن‌ها نمی‌شدند بی‌رحم بودند. این ترکیب تاکتیکی آن‌ها را برترین نیروی جنگی زمان خودشان می‌کرد. مغول‌ها معمولاً برای اجرای عقب‌نشینی مصنوعی که شاید دشوارترین تاکتیک میدان جنگ باشد، تمرین می‌کردند (سایت عصر ایران).

درک استراتژی هجومی داعش نشان می‌دهد این گروه به بر این نظر است که حفظ روستاهایی که تراکم جمعیت اندک و مساحت زیادی دارند، نیازمند نیروهای زیادی است. در حالی که با توجه به ماهیت نبرد در شهرهای بزرگ، حفظ شهرهای پر جمعیت و آباد، به نیروی

کمتری نیاز دارد، زیرا در آنجا جنگ‌های خیابانی رخ می‌دهد که برخلاف مناطق باز، به نیروهای زیادی نیاز ندارد. بدین ترتیب، شهرهای بزرگ، به مثابه دژ و خط دفاعی برای مناطق باز پشت سر خود به شمار می‌آیند. نیروهای داعش برای انجام عملیات سریع نظام و حملات رعدآسا، شبکه‌های جاده‌ای را در اختیار دارند. هرچند این نیروها زیاد نیستند، ثابت کردند که نه تنها در عرصه جنگ نامنظم، بلکه در جنگ منظم نیز قدرتمند هستند. علاوه بر این، شهرهای درون قلمرو داعش، استحکامات طبیعی برای این گروه هستند که پاک‌سازی آن‌ها، به ویژه با توجه به روحیه نیروهای داعش، به شدت دشوار است (دانیلی، ۱۳۹۴). داعش مشهور بود به استفاده از تاکتیک‌هایی همچون: القاء وحشت، انتشار اخبار ساختگی و جعلی درباره پیروزی‌ها و فتوحات داعش، بزرگنمایی عملیات‌ها، ابهام‌های عددی در خصوص توان نظامی این گروه و قهرمان‌سازی از فرماندهان نظامی آن فقط نمونه‌ای از عملیات روانی این تروریست‌ها در عراق و سوریه بوده است (نجات، ۱۳۹۴: ۱۱۴).

۳- تاکتیک استفاده از سپر انسانی

یک تاکتیک متداول مغول استفاده از آنچه بود که حَشَر «خاراش» خوانده می‌شد. در طی محاصره، مغول‌ها اسیرانی را که در جنگ‌های قبلی اسیر شده بودند را در محاصره‌ها و نبردها در صف جلو جا می‌دادند. غالباً پیکان‌های دشمن به این «سپرهای انسانی» برخورد می‌کرد، بنابراین رزمندگان مغول ایمن‌تر بودند (سایت ویکی‌پدیا).

داعش برای انتخاب مناطق عملیات و تصرف آن‌ها، به عامل مهم همسویی مذهبی و قومی جمعیت آن منطقه با خود بسیار توجه می‌کند. نیروهای تکفیری داعش با علم به رعایت عدم بمباران مردم بی‌دفاع توسط حریف، می‌کوشد با پناه گرفتن در بین جمعیت، خود را از بمباران هوایی و گلوله باران توپخانه‌ای حریف در امان نگه دارند. آن‌ها همچنین با پوشیدن لباس‌های هم‌رنگ با افراد بومی، می‌کوشند تا با نفوذ در میان جمعیت منطقه تصرف شده اطلاعات لازم را کسب کنند (عابدی، ۱۳۹۵: ۲۱۳).

۴- تاکتیک استفاده از اجساد

شاید بتوان ادعا کرد که مغول‌ها اولین قومی بودند که از تاکتیک‌های جنگ بیولوژیکی

استفاده کرده‌اند. در دورانی که آن‌ها به تاخت و تاز در اروپا پرداختند، تعداد زیادی از سربازان آن‌ها به طاعون مبتلا شدند، اما آن‌ها از این موضوع نیز به سود خود استفاده کردند. برای مثال، وقتی که شهر «کافا» در اوکراین امروزی را محاصره کردند، طاعون سربازان مغول را در بر گرفت و آن‌ها متوجه شدند که با وجود این بیماری مدت زمان زیادی نمی‌توانند به محاصره‌ی شهر ادامه دهند؛ از این رو اجساد سربازان مرده به خاطر طاعون را به داخل شهر پرتاب کردند. هر سرباز مغولی که به خاطر طاعون می‌مرد، جسد وی را در منجنیق قرار داده و از روی دیوارهای شهر به داخل آن می‌انداختند. بدین ترتیب عامل بیماری طاعون وارد منبع آب شهر شده و به‌زودی مردم شهر همگی به طاعون مبتلا شدند. تعداد معدودی از ساکنان شهر موفق شدند از روی دیوارهای شهر فرار کرده و به سمت غرب بگریزند، اما دیگر دیر شده بود؛ زیرا آن‌ها از قبل به طاعون مبتلا شده بودند و این بیماری را در تمام اروپا پراکنده کردند (پناهی، ۱۳۹۶: ۱۰).

تروریست‌های تکفیری داعش از مجروحان و کشته‌های جنگ (چه نیروهای خودی و چه نیروهای دشمن) در تله‌گذاری به خوبی استفاده می‌کنند. برای مثال، آن‌ها در استان الانبار عراق با بستن بمب به دو تن از عناصر خود که در جریان درگیری‌ها به شدت زخمی شده بودند، به عنوان تله انفجاری استفاده کردند و یا در پاره‌ای از موارد، نیروهای داعش با علم به اینکه نیروهای حریف حتماً برای بردن اجساد هم رزمان شان به منطقه خواهند آمد و یا بعد از عملیات، نیروهای جبهه مقابل به این منطقه حمله کرده و منطقه را از دست آن‌ها بیرون خواهند آورد، اجساد به جای مانده از نیروهای دشمن را تله‌گذاری کرده و از این طریق از آن‌ها تلفات می‌گرفتند (عابدی، ۱۳۹۵: ۲۲۴).

۵- استفاده از تاکتیک فریب

اگر نیروهای یک شهر از پذیرفتن پیشنهاد مغول امتناع می‌کردند، مغول‌ها به شهر یا روستا حمله می‌کردند و آن را ویران می‌کردند، اما به تعدادی از غیرنظامیان اجازه می‌دادند که فرار کنند و قتل و ویرانی آنان را به دیگران گزارش کنند. این گزارش‌ها ابزاری اساسی برای تحریک ترس در دیگران بودند. با این حال، هر دو طرف درگیر غالباً با انگیزه متفاوت در مبالغه حوادث بد شهرت داشتند. به همین دلیل، در مورد داده‌های خاص (مانند آمار تلفات) که در منابع معاصر شرح داده شده است، باید با دقت ارزیابی صورت گیرد.

راه دیگری که مغولان از فریب استفاده می‌کردند، گره‌زدن شاخه‌های درخت یا برگ‌ها پشت اسب‌هایشان بود. آن‌ها شاخ و برگ‌ها را پشت اسب به منظور ایجاد طوفان‌های گرد و غبار در پشت تپه‌ها می‌کشیدند تا در مقابل دشمن به عنوان حمله ارتشی بسیار بزرگ‌تر ظاهر شوند و بدین ترتیب دشمن را وادار به تسلیم کنند. از آنجا که هر سرباز مغول بیش از یک اسب داشت، به زندانیان و غیرنظامیان اجازه می‌دادند قبل از درگیری بر اسب‌ها سوار شوند و بدین شکل در بزرگی نیروی انسانی خود اغراق کنند (سایت ویکی‌پدیا).

(۱) بعضی از تروریست‌های داعش با جای دادن خود در میان کشته‌شدگان، نیروهای مقاومت را فریب می‌دادند و در فرصتی مناسب، تیراندازی می‌کردند (شبیه‌سازی از چریک‌های ویت‌کنگ‌ها در جنگ ویتنام علیه نیروهای آمریکایی).

(۲) انتقال سلاح در پوشش تابوت

(۳) گرفتن تماس‌های صوری با اورژانس بیمارستان‌های مختلف و دادن گزارش وقوع برخی از حوادث اورژانسی. در این اقدام آن‌ها با قرار گرفتن در مسیر آمبولانس، راننده را به قتل می‌رسانند و از خودرو، برای بمب‌گذاری در اماکن مورد نظر استفاده می‌کنند. از آنجایی که آمبولانس‌ها کمتر به صورت دقیق بازرسی می‌شدند، بهترین گزینه برای عملیات انتحاری به شمار می‌آیند. گفتمنی است که داعش بلافاصله پس از سرقت آمبولانس و جاسازی بمب در خودرو، (به دلیل احتمال آگاهی بیمارستان از سرقت آمبولانس) عملیات می‌کنند.

(۴) کوچ‌دادن اجباری برخی از ساکنین مناطق عملیاتی به منظور نفوذ عناصر گروه در دیگر مناطق با پوشش مهاجر و همچنین فراهم کردن زمینه رعب و وحشت در مناطق دیگر

(۵) درج کردن عبارات گر و لال در گذرنامه قانونی این افراد برای سهولت در عبور از گیت‌های بازرسی.

(۶) استفاده از پوشش حمل کود حیوانی برای انتقال سلاح و تجهیزات.

(۷) استفاده از پوشش ایست و بازرسی برای قتل و عام مردم.

(۸) مسموم کردن نیروهای نظامی از طریق شناسایی محل خرید این افراد.

(۹) استفاده از گذرنامه جعلی و کارت شناسایی عمدتاً خبرنگار و نیروی نظامی و انتظامی

(عابدی، ۱۳۹۵: ۲۲۳).

۶- قتل عام گسترده مردم شهرهای تسخیر شده

مهم‌ترین بخش از تاکتیک روان‌شناسانه‌ی مغول‌ها در نبردهایشان را می‌توان شهرت آن‌ها در قساوت و سنگدلی‌شان دانست. آن‌ها نیاز داشتند دشمنانشان را متوجه سازند که در صورت تسلیم‌نشدن با بی‌رحمی تمام سلاخی خواهند شد؛ اما این حربه‌ی آن‌ها فقط یک ترفند دروغین نبود، بلکه در عمل نیز همین کار را می‌کردند.

اگر شهر مذکور مقاومت کرده و تسلیم نمی‌شد، مغول‌ها تمامی افراد حاضر در شهر را از کوچک و بزرگ از دم تیغ می‌گذرانند. زن‌ها و کودکان را جمع کرده و همه‌ی آن‌ها را به قتل می‌رساندند. حتی در برخی از موارد از جان گربه‌ها و سگ‌های موجود در شهر نیز نمی‌گذشتند. سر قربانیان از تشنای جدا می‌شد و از آن‌ها پشته‌ای درست شده و در معرض دید عموم قرار می‌گرفت تا همه بدانند که در صورت عصبانی کردن خان مغول چه عاقبتی در انتظار آنان خواهد بود؛ اما بدترین نوع بی‌رحمی را در مورد زنان باردار روا می‌داشتند. به گفته‌ی یک تاریخ‌نگار عرب، مغول‌ها از کشتن زنان باردار نیز هیچ ابایی نداشتند. حتی شکم وی را پاره کرده و نوزاد او را نیز به قتل می‌رساندند (پناهی، ۱۳۹۶: ۱۱).

نیروهای داعش نیز قبل از ورود به شهرها اقدام به قتل و عام مردم در ورودی‌های شهر می‌کردند و این پیام را به مردم درون شهر ارسال می‌کردند که اگر شهر به تسلیم آن‌ها در نیاید، همه مردم را قتل عام خواهند کرد که تصاویر بسیاری از این اقدام وحشیانه را در کلیپ‌های مربوط به آن‌ها دیده‌اید (مؤلف).

۷- تاکتیک استفاده مؤثر از امکانات مهندسی رزمی در پشتیبانی عملیات

نظامی

«قشون چنگیز اساساً از نیروی سواره نظام و گروه مهندسی تشکیل می‌شد، پیاده نظام به ندرت مورد استفاده قرار می‌گرفت؛ زیرا جنگجوی صحراگرد بدون اسب قابل تصور نبود، سواره نظام سنگین اسلحه، زره می‌پوشید و مسلح به شمشیر و نیزه بود، سواره نظام سبک، زره نمی‌پوشید و کمان و زوبین به کار می‌برد. کمان مرگبارترین و دقیق‌ترین سلاح مغول بود، این سلاح بسیار سنگین بود، کشش آن یک صد و شصت پوند فشار و دو بیست تا سیصد یارد برد داشت». اما گروه مهندسی ارتش مغول که در نابودی قلاع و استحکامات تبحر فراوانی داشت با

بهره‌گیری از تجربیات فنی ملل مغلوبه از جمله چین برای به زانو درآوردن دشمنان خود از هزاران منجنیق که سنگ‌های عظیم و مواد آتش‌زا پرتاب می‌کرد، استفاده نمود (ساندرز، ۱۳۶۱: ۶۷).

داعش از امکانات مهندسی رزمی در پشتیبانی از عملیات نظامی به ویژه هنگام عقب‌نشینی و یا دفاع از یک منطقه، به خوبی بهره‌برداری می‌کند، مهم‌ترین محورهای استفاده از امکانات مهندسی رزمی عبارت است از:

- الف) ایجاد موانع، میدان مین و به کارگیری بمب‌های کنار جاده‌ای، بمب‌های چسبان و ...
- ب) بمب‌گذاری در اماکن و تأسیسات مورد هدف به منظور ایجاد انفجار و گرفتن تلفات از نیروهای نظامی و حتی مردم بی‌دفاع.
- ج) ایجاد موانع در مسیرهای مورد استفاده‌ی احتمالی نیروهای دفاعی با استفاده از وسایل سنگین مهندسی.
- د) تخریب اماکن مذهبی، پل‌ها و حتی ساختمان‌هایی که برای حریف ایجاد مزیت و برتری می‌کند (عابدی، ۱۳۹۵: ۲۱۲).

۸- تاکتیک تأمین نیازمندی‌های آمادی از امکانات محلی و منطقه‌ای

ارتش‌های مغول، سبک سفر می‌کردند، تا حد زیادی قادر بودند در خارج از سرزمینشان زندگی کنند. تجهیزات آن‌ها شامل قلاب ماهی و سایر ابزارهایی بود که باعث می‌شد هر یک از جنگجوها غیر وابسته به هر منبع تأمین ثابت باشد. با توجه به تمرینات سختی که به مغول‌ها داده می‌شد، آن‌ها قادر بودند چندین روز بدون جیره غذایی دوام بیاورند. جیره غذایی نظامیان مغول شامل شیر خشک (که با آب مخلوط می‌شد و می‌نوشیدند)، گوشت کوبیده و کومیس (یک نوع نوشیدنی) می‌شد. ولی وقتی جیره غذایی آن‌ها تمام می‌شد، ابایی از خوردن غذاهای عجیب مثل سگ، گرگ و موش نداشتند (پناهی، ۱۳۹۶: ۱۲).

جیووانی دا پیان دل کارپینی از خاندان فرانسیسکان که برای مأموریتی نزد امپراتور مغول آمده بود، می‌گفت: گاهی آدم‌خواری هم می‌کردند. آن‌ها مجبور بودند یکی از ده سرباز را برای خوردن بکشند. مار کوپولو هم ادعا کرده مغول‌ها از خون اسب‌هایشان هم تغذیه می‌کردند. آن‌ها

در حمله به کشورهای دیگر سعی می‌کردند آذوقه و علوفه و ... مورد نیاز خود را از کشورهای مورد تهاجم تأمین کنند، زیرا اگر می‌خواستند تمامی امکانات را با خود از کشورشان بیاورند، یک سپاه سنگین از نظر آمادی ایجاد می‌شد که با توجه به تاکتیک مغولان که در تمامی کتب تاریخ به سبک سفر کردن معروف بودند و به صورت رعدآسا به دشمن حمله می‌کردند، زیر سؤال خواهد رفت (سایت تاریخ ما).

داعش اقلام آمادی مورد نیاز خود از جمله مواد غذایی، سوخت، سلاح و مهمات را عمدتاً از منابع محلی و از پیش ذخیره شده در هدف و مناطق پیرامونی آن تأمین می‌کند. این گروه برای حمل و نقل این اقلام، از گروه‌های عملیاتی به عنوان اسکورت استفاده می‌کند. راهبردهای اساسی داعش در این باره عبارت است از:

الف) تأکید بر حفظ و آسیب‌ندیدن تأسیسات زیربنایی از جمله منابع نفتی، پالایشگاه‌ها، سدها و... در مناطق درگیری و تصرف شده.

ب) تأمین بخشی از منابع مالی گروه با استفاده از ذخایر بانک‌های تصرف شده.

ج) تأمین آماد به ویژه جیره‌های غذایی.

د) حمل حداقل امکانات اولیه آمادی به همراه گروه‌های رزمی (عابدی، ۱۳۹۵: ۲۱۴).

۹- انهدام زیرساخت‌های اقتصادی

به گزارش تاریخ‌نگاران، ایران در آغاز حمله مغول کشوری آباد و اقتصادش پررونق بوده است. مخصوصاً بلخ که از قسمت‌های شرقی محسوب می‌شد در آن برهه از زمان، یعنی قرن هفتم به فراوانی ثروت مشهور بود و مقدار غله آن به اندازه‌ای بود که تبدیل به انبار غله خراسان و خوارزم شده بود. در طبرستان هم همه اراضی و دامنه آن زیر کشت محصول بود و روستاها و شهرها که به هم نزدیک بودند در وسط آن‌ها زمین خالی دیده نمی‌شد (دستغیب، ۱۳۶۷: ۳۲۳).

لشکرکشی مغول در زمان کوتاه، موجب سقوط و از بین رفتن نیروهای تولید و در عوض افزایش میزان اقطاع نظامی و نفوذ سران نظامی شد. یورش آن‌ها در زمانی اتفاق افتاد که اقتصاد ایران نیازمند ابزارهای تقویتی بود، این قضیه باعث شد که کل فرآیند رو به رشد اقتصاد ایران از هم بپاشد. در این برهه از زمان برای نخستین بار، استثمار روستاییان و پیشه‌وران رواج یافت و ادامه

حاکمیت آن‌ها در دراز مدت موجب افزایش جمعیت عشایری و کوچ‌نشین شد. کشوری که سال‌ها یکجانشین شده بود، حال برای رهایی از ظلم مغولان، کوچ رو شده بودند. نتیجه این حرکت باعث تبدیل شدن اراضی کشاورزی مولد به مراتع شد؛ زیرا هر کس می‌کوشید فقط جان خود و خانواده‌اش را نجات دهد، دیگر کسی به فکر بازسازی و یا تعمیر سدها نبود (احمدی، ۱۳۸۰: ۳۹).

نیروهای داعش پس از تصرف شهرها اقدام به تخریب زیرساخت‌های اقتصادی شهر که مورد استفاده آن‌ها نبود می‌کردند، مثلاً زمین‌های کشاورزی مناطقی را که به تصرف در می‌آوردند به کلی خراب کرده و صاحبان آن را به بهانه‌های واهی مثل نماز نخواندن و ... به قتل می‌رساندند. این رفتار در مورد دیگر زیرساخت‌های مناطق متصرفی به مورد اجرا گذاشته می‌شد، مثلاً فرودگاه‌ها را ویران می‌کردند و چاه‌های نفتی را اگر نمی‌توانستند به‌طور کامل تصرف کنند، اقدام به تخریب آن می‌کردند. بانک‌های شهرها را غارت می‌کردند و اداره‌ها را تخریب می‌کردند و اقدام به کنترل سدهای مهم شهرها می‌کردند تا در زمان مورد نظر از آن استفاده و یا آن‌ها را تخریب کرده و به عنوان حربه خود استفاده می‌کردند (مؤلف).

ج) بررسی تطبیقی سبک جنگجویی مغول‌ها و داعش بعد از جنگ

مغول‌ها و داعش از تاکتیک‌های مختلفی بعد از جنگ و نبرد با نیروهای طرف مقابل استفاده می‌کردند که اهم آن‌ها عبارتند از:

۱- تکه‌تکه کردن اجساد و شکار

مغولی‌ها به ندرت سبزیجات می‌خوردند و عمده‌ی غذای آن‌ها از گوشت تشکیل شده بود. در برخی از موارد و به ندرت گیاهان وحشی را به عنوان غذا استفاده می‌کردند یا غذاهای گیاهی که توسط مردمان مناطق تسخیر شده به آن‌ها داده می‌شد را می‌خوردند، اما آن‌ها عمدتاً به گوشت و لبنیات تکیه داشتند. رژیم غذایی آن‌ها دقیقاً مخالف رژیم غذایی گیاهخواران بود و نحوه‌ی غذا درست کردن آن‌ها نیز با سنگدلی تمام همراه بود. زمانی که می‌خواستند یک حیوان را سلاخی کنند، آن را از پاهایش آویزان کرده و سپس با چاقو سینه‌ی آن را می‌شکافتند. بعد از آن دست خود را در شکاف فرو برده و قلب حیوان را بیرون کشیده و فشار می‌دادند تا تمام بدن وی را با

خون آغشته کنند. مغول‌ها تمامی امحا و احشاء داخلی بدن حیوان را بیرون کشیده و می‌پختند. تمامی اعضای بدن حیوان مورد استفاده قرار می‌گرفت و معمولاً به صورت آبگوشت پخته می‌شد. در برخی موارد خاص نیز گوشت حیوان را کباب می‌کردند. خون بدن حیوان نیز خارج شده و به صورت مخلوط با گوشت مورد استفاده قرار می‌گرفت.

مغول‌ها معمولاً از گوشت گوسفند و بز استفاده می‌کردند، اما در صورت لزوم گوشت اسب نیز می‌خوردند. معمولاً اسب‌ها را برای موارد اضطراری یا خاص نگه می‌داشتند، ولی از خوردن گوشت هر نوع اسبی ابا نداشتند. یک مبلغ مذهبی که مدتی در میان مغول‌ها زندگی کرده بود، در خاطرات خود آورده است که مغول‌ها در برخی موارد حتی جفت یا جنین مادریان را نیز می‌خورند (پناهی، ۱۳۹۶: ۱۴).

یکی از شیوه‌های نبرد داعش و در واقع ایجاد رعب و وحشت در نیروهای طرف مقابل این بود که بعد از شناسایی فرماندهان طرف مقابل او را به صورت زنده و یا مرده به دست آورده و سینه او را می‌شکافتند و قلب و سایر اندام داخلی آن‌ها را بیرون آورده و آن را به دندان می‌کشیدند و یا اینکه سرهای آن‌ها را بریده و به عنوان توپ فوتبال استفاده کرده و با هم فوتبال بازی می‌کردند (مؤلف).

۲- تخریب مراکز فرهنگی و تمدنی

یکی از بلاهای سخت و مصائب سنگین با حمله‌ی مغول بر مردم ایران، قتل و کشتار بزرگان و از میان رفتن سرمایه‌های فکری و علمی کشور ایران بود (جوینی، ۱۳۸۵: ۳). وقفه طولانی میان عصر حمله‌ی مغول و نابودی زیربنای علمی کشور تا اصلاحات عهد ایلخانی سبب قطع ارتباط ایرانیان با مبانی اقتصادی - فکری پیشینیان شد. دسترسی نداشتن به وسایل و امکانات برگشت به میراث گذشته و ناتوانی اقتصادی که در اثر حمله‌ی مغولان ایجاد شده بود، باعث شد نتوانند راه را برای هموار کردن فعالیت‌های فکری و فرهنگی ایجاد کنند و ضربه‌ی کاری بر روند عادی سیر فرهنگ و علم در ایران شد (قاسملو، ۱۳۷۹: ۸۹۷).

مردمان خراسان در مقابله با مغولان رشادت بسیاری نشان دادند، ولی نتوانستند کاری انجام بدهند. یکی از شهرهایی که در مقاومت علیه مغولان پیشی گرفت نیشابور بود. مغولان پس از

استیلا بر این شهر، وحشت‌انگیزترین جنایت را در حق مردم این شهر مرتکب شدند. جوینی در کتاب خود برای بیان اوضاع آن زمان، تعبیری به کار برده که به خوبی نشان‌دهنده‌ی نفوذ دون‌مایگانی است که به غدر و خیانت در امور حکومتی راه یافته بود (جوینی، ۱۳۸۵: ۱۴۰).

داعش غیر از اینکه همه جا را تخریب نموده، کار دیگری انجام نداده است. این گروه تندرو، اکثر ساختمان اداری و پل‌ها را در قسمت‌های شمالی عراق نابود ساخته است و سعی می‌کند شهرها را با تهدید به استفاده از مواد منفجره تحت تسلط خود نگه دارد (نایتس، ۱۳۹۰).

آن‌ها با تخریب اکثر آثار باستانی عراق و سوریه، زمینه قاچاق اشیاء عتیقه و آثار باستانی این کشورها را به کشورهای اروپایی و آمریکا فراهم می‌آوردند که از این طریق پول هنگفتی نصیب داعش شد. از دیگر اعمال شنیع داعش حمله به قبور گذشتگانی بود که مورد احترام مردم بوده و زیارتگاه عاشقان آن یاران بود که این قبور را تخریب کرده و اجساد و استخوان‌های این یاران پیامبر و ... را به جاهای نامعلومی می‌بردند. از دیگر کارهای خلاف عرف داعش، تخریب مساجد اهل سنت و شیعیان بود (نجات، ۱۳۹۴).

۳- برقراری سنت برده‌داری

فتوحات مغول، سنت ناپسند برده‌داری را احیا کرد. در این عهد، از بردگان به میزان وسیعی در دامداری چادرنشینان استفاده می‌شد. در عهد هلاکو، برده برای اراضی و کشاورزی بود (احمدی، ۱۳۸۰: ۳۹). مغولان که در ابتدای حمله بسیاری از شهرهای ایران را تصرف کردند و شماری از مردم مناطق متصرفه را به اسارت گرفته، در نتیجه مردم پرشماری از ایران برای بردگی برده شدند (کاظم نیا، ۱۳۸۶: ۷۸). اسرای ایرانی را فقط در قراقوم و اولوس چنگیز استفاده ابزاری نمی‌کردند، بلکه به مناطق دیگر جهان هم می‌فرستادند (ولایتی، ۱۳۹۲: ۳۲۵).

جنگ همواره منبع اصلی و مطمئن برای به دست آوردن کنیز بود. زندگی صحرانوردی مغولان هم که با غارت و چپاول و دزدی از ایلات می‌گذشت، آن‌ها زنان بسیاری را هم به چنگ می‌آوردند و به خدمت می‌گرفتند. آن‌ها سعی می‌کردند زنان و یا دخترانی که به اسارت گرفته، کاملاً از خاندان خود قطع امید و فقط به اسارت تن در دهند؛ از این‌رو، شوهر و نامزد آن‌ها را به قتل می‌رساندند. زنانی که به کنیزی گرفته می‌شدند، در شرایط سخت و رقت باری به سر می‌بردند

و مغولان به کرامت انسانی‌شان تجاوز می‌کردند (کاظم‌نیا، ۱۳۸۶: ۸۸).
وقتی مغولان شهرهای ایران را زیر سُم اسب‌هایشان لگدکوب کردند، کنیزشدن زنان، آزاد و مرسوم شد. در این جریان میان زنان گروهی مثل زنان حرمسرای پادشاه خوارزمشاهی، امرا و زنان عادی تفاوتی نبود. تنها تفاوت در آن بود که زنان خاندان‌های حکومتی در اسارت، در اختیار خان‌زادگان مغول قرار می‌گرفت و زنان قشر متوسط به عنوان کنیز استفاده می‌شدند (جویی، ۱۳۸۵: ۲۰۱). در دوران ایلخانان هم تأمین بردگان از طریق شیوه‌ی جنگی متداول بود. آن‌ها از زنان به اسارت گرفته برای همراهی لشکر مغولان، رامشگری، روسپی‌گری، بیگاری کنیزان در زمینه‌های زراعی و کشاورزان و بردگی در خانه‌ی امرا بود (ولایتی، ۱۳۶۲: ۳۲۹).

نیروهای داعش پس از تصرف شهرها و روستاها، افراد آن شهرها را که از گرایش‌های مختلفی مانند ایزدی و اسماعیلی و ... بودند دستگیر کرده و زنان و دختران آن‌ها را به عنوان برده در بازارهای اصلی شهر می‌فروختند. آن‌ها در توجیه این کار خود می‌گفتند که این کار، احیاء سنت رسول‌الله است. حضرت رسول اکرم (ص) افراد اناث دستگیرشده از نیروی حریف را به عنوان کنیز و خدمتکار به بازار شهر آورده و به فروش می‌گذاشت که ما نیز این سنت حسنه را احیاء کردیم. نیروهای داعش در بعضی از اوقات که نمی‌توانستند این کنیزان را به فروش برسانند، آن‌ها را به عنوان غنیمت جنگی بین کسانی که در نبرد حضور داشتند تقسیم می‌کردند؛ به طوری که به هر نفر از آن‌ها بین ۲۰ تا ۲۵ دختر و زن می‌رسید (مؤلف).

۴- وضع مالیات سنگین

در دوران حمله‌ی مغول علاوه بر خراج و مالیات رسمی، بیش از چهل نوع مالیات و عوارض دیگر هم دریافت می‌شد (یزدان‌پرست، ۱۳۹۰: ۱۱۶). برای دریافت میزان تأثیرات سوء، این شیوه‌ی مالیات‌گیری باعث به وجود آمدن نابسامانی‌های بسیاری بود؛ به همین دلیل از آن چهل مورد فقط دو نمونه‌ی آن پرداخت می‌شد. یکی مالیات قنقله که به معنای پذیرایی از کارگزاران پیک ایران نظامی و عمالشان که وقتی در قسمتی فرود می‌آمدند، دست کم صد خانه را درگیر می‌کردند (ولایتی، ۱۳۹۲: ۳۳۷).

نمونه دیگر مالیات نزل اولاغ به معنای فراهم کردن مرکب برای کارگزاران حکومت مغول

بود (ولایتی، ۱۳۹۲: ۳۳۹). این مالیات‌ها هم باعث ناامنی می‌شد و فرار از میهن را هم به همراه داشت، مأموران مالیاتی هم که در آمدشان بسته به حضور مردم مورد نظر بود با اجحاف‌هایی سعی در پیشبرد اهداف خود داشتند. چنان که برای بازگرداندن آن‌هایی که از پرداخت مالیات گریخته بودند، زنانشان را شکنجه می‌دادند. البته این حرکت به طبع باعث کاهش درآمد حکومت مغول هم بود. از آن جا که این نظام مالیاتی متکی بر شمار جمعیت بود نه زمین و بهره‌برداری از آن، هر وقت یک هزینه جدید پیش رو بود، مثل جنگ و خشک‌سالی، فشار بیشتری بر مردم نگون‌بخت وارد و آنان را رنجورتر و افسرده‌تر می‌کردند (یزدان‌پرست، ۱۳۹۰: ۱۱۷).

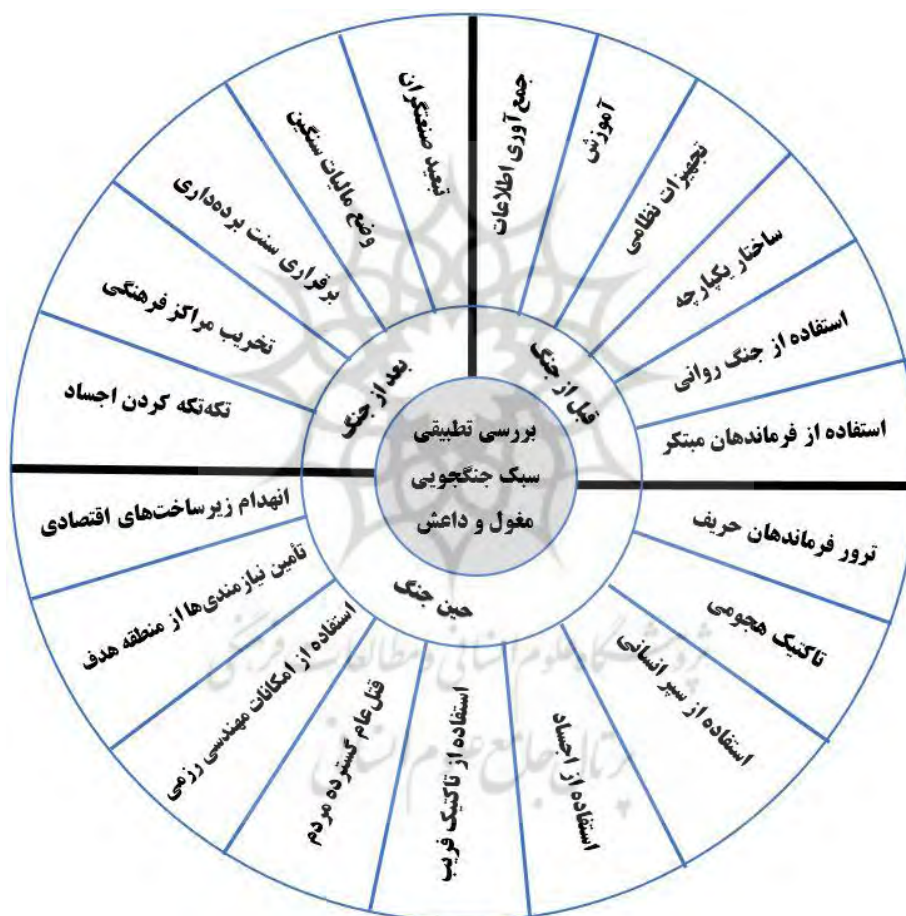
به دنبال اعلام خلافت خودخوانده داعش در بخش‌هایی از عراق و سوریه، رهبری این گروه، مقرراتی را برای کسب درآمد اعلام کرده است. بر همین اساس، ورود هر خودرویی چه سواری و چه کامیون، به محدوده تحت امر داعش مستلزم پرداخت عوارض است. همچنین به تازگی رسانه‌های عربی اعلام کرده‌اند که نیروهای داعش برای تحویل اجساد قربانیان خود، مبالغ چند هزار دلاری از خانواده آن‌ها دریافت می‌کنند. شورای روابط بین‌الملل اعلام کرده که در سال ۲۰۱۳ میلادی، گروه تروریستی داعش ماهانه ۸ میلیون دلار از طریق غارت اموال مردم و گرفتن مالیات از تجار و مغازه‌داران محلی در استان الانبار عراق درآمد داشته‌اند (عابدی، ۱۳۹۵: ۱۷۵).

۵- تبعید صنعتگران و مهاجرت نخبگان و دانشمندان

مغولان به ارزش صنعتگران و کسانی که حرفه و دانش فنی داشتند و به نحوی در امر تولیدات شرکت داشتند، واقف بودند. در قتل‌عام مردم نیشابور نیز در منابع تاریخی به صراحت ذکر شده است که مغولان قبل از شروع کشتار، اسیران صنعتگر را از بقیه مردم جدا کرده و روانه مغولستان کردند. انتقال و از دست دادن هزاران صنعتگر ایرانی که در این حمله به اسارت درآمدند، صدمه دیگری بود که بر پیکر اقتصادی ایران و منطقه خراسان وارد کرد (زیباکلام، ۱۳۷۴: ۱۵۳). پس از حمله مغول، شماری از دانشمندان که به مناطق امن مهاجرت کرده بودند، از این حمله جان سالم به در برده بودند. در طی این حمله شاعران، ادیبان، هنرمندان، شاهزادگان و غیره برای نجات جان از ماوراءالنهر و ایران خارج شده و به شبه قاره هند روی آوردند (مظهر، ۱۳۸۷: ۱۰۵). به نظر می‌رسد که نخبگان و دانشمندان نیشابور نیز در این تهاجم به مراکز امن پناه برده‌اند.

نیروهای داعش از متخصصین در حوزه‌های مختلف علی‌الخصوص در عرصه نظامی به بهترین نحو استفاده می‌کردند؛ به گونه‌ای که دانشمندان عرصه شیمی را برای ساختن مواد شیمیایی مورد نیاز داعش و نیز مواد اولیه بمب‌های مورد استفاده آن‌ها و از نظامیان نیز برای آموزش دادن به نیروهای داعش استفاده می‌کردند و نیز از اندیشمندان علوم مختلف برای ایجاد ابتکار در صحنه جنگ استفاده می‌کردند.

مدل مفهومی

شکل شماره ۱- مدل مفهومی تحقیق

نتیجه گیری

بعد از جنگ تحمیلی عراق علیه کشورمان، با مطالعات بسیار زیاد و استفاده از نخبگان عرصه جنگ، استراتژی کشورمان در نبرد صرفاً بر پایه دفاع در نظر گرفته شده بود؛ اما بعد از حوادث ایجادشده در سوریه و عراق این استراتژی به مقاومت فعال تغییر کرد و مقاومت فعال هم یعنی اینکه کشور ایران به دنبال جنگ افروزی با دیگر کشورها نخواهد بود، اما بعد از اینکه کشوری اراده حمله به منافع کشورمان را داشته باشد، دیگر ایران نظاره گر حمله به کیان مقدس خود نخواهد بود و توطئه‌ها را در کشور مبدأ خاموش خواهد کرد. به گفته اکثر تحلیلگران مسائل خاورمیانه، بیشتر حوادث به وجود آمده در منطقه، برای کنترل و به خود مشغول کردن ایران است تا در قبال این موضوع رژیم صهیونیستی بتواند به طور آرام طرح‌ها و نقشه‌ها خودش را در فلسطین اشغالی به پیش ببرد و در پاره‌ای از مواقع، سنجش توان رزم کشور ایران، برای نبرد با آمریکا با کمک کشورهای مرتجع منطقه است.

بعد از کمک‌های شایان توجهی که در ۸ سال جنگ تحمیلی، حکومت سوریه و شخص حافظ اسد پدر رئیس‌جمهور سوریه به کشور عزیزمان داشتند، کشور ایران و سوریه اقدام به انعقاد پیمان منطقه‌ای کردند تا در مواقع بحرانی بتوانند از امکانات و پتانسیل‌های موجود یکدیگر به نحو احسن استفاده نمایند. بعد از نفوذ گروه تروریستی داعش در سوریه و عراق، بنا به درخواست این دولت‌ها از کشورمان و با توجه به نگاه استراتژیک رهبر عظیم‌الشأن جمهوری اسلامی ایران و نیز تصویب شورای عالی امنیت ملی کشور، مجوز حضور مستشاری ایران در این کشورها صادر شد.

از آنجا که هدف نهایی حمله به این کشورها، ایران است؛ پس بایستی تاکتیک‌های نظامی گروه‌های سلفی - تکفیری، به دقت زیر نظر گرفته شود تا در صورت لزوم، اگر این کشورها به دنبال این بودند که این طرح‌ها و نقشه‌ها را علیه کشورمان پیاده نمایند، در برخورد با این گروهک‌ها، اولاً غافلگیر نشده و ثانیاً با پاسخی مناسب و دندان‌شکن، میل جنگجویی را در دیگر کشورهایی که قصد حمله به ایران را دارند، از بین برده و نابود کنیم.

از آنجا که فصل‌های بسیار مشترکی بین گروهک سلفی - تکفیری داعش و حکومت مغولان است، فلذا نویسنده این تحقیق مشتاق بود تا مشابهت‌های تاکتیکی هر دو گروه را بیاورد. محقق با مطالعه منابع گوناگون و در دسترس به این نتیجه رسید که برای بررسی تطبیقی سبک

جنگجویی این دو گروه و اینکه تاکتیکی از قلم نیافتد، ناگزیر هستیم که تاکتیک‌های این گروهک و حکومت مغولان را در سه مرحله‌ی قبل از عملیات، حین عملیات و بعد از عملیات، بیاوریم که اهم نتایج آن به شرح است:

۱- فصول مشترک تاکتیکی گروه سلفی - تکفیری داعش و حکومت مغول قبل از نبرد (عملیات) عبارتند از:

- الف) تجهیزات نظامی
- ب) آموزش
- پ) استفاده از تاکتیک جنگ روانی
- ت) ساختار یکپارچه و منعطف
- ث) استفاده از فرماندهان مبتکر و متفکر
- ج) هوشمندی و برنامه‌ریزی

۲- فصول مشترک تاکتیکی گروه سلفی - تکفیری داعش و حکومت مغول حین نبرد (عملیات) عبارتند از:

- الف) ترور فرماندهان حریف
- ب) تاکتیک‌های هجومی
- پ) استفاده از تاکتیک سپر انسانی
- ت) استفاده از تاکتیک فریب
- ث) استفاده از امکانات مهندسی رزمی در پشتیبانی از عملیات‌های نظامی
- ج) تأمین نیازمندی‌های آمادی با استفاده از امکانات محلی
- چ) انهدام زیرساخت‌های اقتصادی شهرهای مورد هدف
- ح) استفاده از کشته‌ها و اجساد خودی و حریف
- خ) قتل و عام مردم شهرهای هدف

۳- فصول مشترک تاکتیکی گروه سلفی - تکفیری داعش و حکومت مغول بعد از نبرد (عملیات) عبارتند از:

- الف) برقراری سنت برده‌داری
- ب) تخریب مراکز فرهنگی و تمدنی
- پ) وضع مالیات سنگین علیه مردم شهرهای هدف
- ت) تکه‌تکه کردن اجساد و شکارها
- ث) تبعید صنعتگران و مهاجرت نخبگان

منابع و مأخذ

- ۱- احمدی، حسین (۱۳۸۵). علل یورش مغولان به ایران؛ رشد آموزش تاریخ. دنیای کتاب.
- ۲- پناهی، حسین علی (۱۳۹۶). مقاله ۱۰ واقیعت باورنکردنی در مورد زندگی مغول.
- ۳- بیات، حسن (۱۴۰۰). اصول و قواعد اساسی رزم منظم. تهران: انتشارات دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع).
- ۴- جوینی، عطاملک (۱۳۸۵). تاریخ جهانگشا، تصحیح محمد قزوینی. تهران: دنیای کتاب.
- ۵- خواجه، محمد (۲۰۱۴). داعش، منابت، اسالیب و تاثیرات، فصلیه شئون الاوسط، مرکز الدراسات الاستراتيجیه، العدد ۱۴۹.
- ۶- دانیلی، توماس (۱۳۹۴). داعش را چگونه نابود کنیم؟ پایگاه تحلیلی، تبیینی و خبر الوقت.
- ۷- دستغیب، عبدالعلی (۱۳۶۷). هجوم اردوی مغول به ایران. تهران: علم.
- ۸- رسولیان آرانی، صدیقه؛ عباسی، لیلا (۱۳۹۱). بازخوانی جهانگشای جوینی و سایر استاد تاریخی حمله مغول، نشریه پیام بهارستان، سال ۵، شماره ۱۷.
- ۹- زرین کوب، عبدالحسین (۱۳۸۷). روزگاران، چاپ نهم. تهران: نشر سخن.
- ۱۰- زیباکلام، صادق (۱۳۷۴). ما چگونه ما شدیم. تهران: انتشارات روزنه.
- ۱۱- ساندرز، ج، ح (۱۳۶۱). تاریخ فتوحات مغول، ترجمه ابوالقاسم حالت. تهران: نشر امیرکبیر.
- ۱۲- سایت الکترونیکی عصر ما.
- ۱۳- سایت الکترونیکی تاریخ ما.
- ۱۴- سایت ویکی پدیا؛ دانشنامه آزاد.
- ۱۵- نزو، سون (۱۳۶۴). هنر جنگ، ترجمه دکتر حسن حبیبی. تهران: انتشارات قلم.
- ۱۶- عابدی، اکبر و سایر نویسندگان (۱۳۹۵). آشنایی با جریان‌های سلفی - تکفیری. تهران: انتشارات دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع).
- ۱۷- عطوان، عبدالباری (۱۳۹۱). سازمان سری داعش، ترجمه فرزانه شهیدی. تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- ۱۸- فیروزآبادی، سید حسن (۱۳۹۳). تکفیری‌های داعش را بشناسیم. تهران: دانشگاه عالی

دفاع ملی.

- ۱۹- قاسملو، فرید (۱۳۷۹). نگرشی بر اثر حمله مغول در تغییر مبادی علمی ایران. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- ۲۰- کاظم‌نیا، فریبا (۱۳۸۶). کنیزان: وضع اجتماعی - حقوقی در دوره مغول ایلخانی، تاریخ و تمدن اسلامی.
- ۲۱- کوهستانی، علی (۱۳۹۶). جزوه آئین رزم متجاوز داعش. تهران: دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع).
- ۲۲- گروسه، رنه (۱۳۵۳). امپراطوری صحرا نوردی (استپ)، ترجمه عبدالحسین میکده. تهران: نشر کتاب.
- ۲۳- مظهر، محمد سلیم (۱۳۷۸). فارسی سرایان مهاجر در دوره سلاطین مملوک. تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ۲۴- نایتس، مایکل (۱۳۹۰). تحلیل تاکتیکی عملیات داعش، سایت ایسکانیوز.
- ۲۵- نجات، سید علی (۱۳۹۴). کالبد شکافی داعش. تهران: انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌الملل ابرار معاصر تهران.
- ۲۶- نسوی، شهاب‌الدین (۱۳۴۳). سیرت جلال‌الدین منکبرنی (ترجمه فارسی از اصل عربی از مترجم مجهول در قرن هفتم هجری)، به تصحیح و مقدمه و تعلیقات مجتبی مینوی. تهران: نشر کتاب.
- ۲۷- ولایتی، علی اکبر (۱۳۹۲). ایران از حمله مغول تا پایان تیموریان. تهران: امیرکبیر.
- ۲۸- یزدان‌پرست، حمید (۱۳۹۰). فرجام و پیامد ایلغار مغول، کیهان سیاسی - اقتصادی.